

Увод

Разгледана теоретично, философията на Кант е просвещението, което е направено методично и според което именно не можем да знаем нищо истинно, а можем да знаем само явлението. Тя въвежда знанието в съзнанието и самосъзнанието, но го затвърдява върху това становище като субективно и крайно познание. И макар и да засяга понятието и безкрайната идея, да изказва формалните му определения и да идва до конкретното изискване за тях, тя ги отхвърля отново като истинното, прави ги нещо чисто субективно, понеже веднъж е приела крайното познание като неподвижното, последното становище. Тази философия слага край на метафизиката на разсъдъка като един обективен догматизъм, но в действителност само я превежда в един субективен догматизъм, т. е. в едно съзнание, в което съществуват същите крайни разсъдъчни определения, и се отказва от въпроса за това, кое е истинно само по себе си.

Изложение

Философията на Кант я наричат критическа философия, тъй като нейната цел е преди всичко да бъде критика на познавателната способност. Преди да познаваме, ние трябва да изследваме познавателната способност. Това е правдоподобно за човешкия разсъдък, то е находка за здравия човешки разсъдък. Познанието се представя като инструмент, като нанин, по който искаме да овладеем истината; следователно, преди да можем да пристъпим към самата истина, трябва най-напред да познаем природата, вида на нейния инструмент. Този инструмент е деен; според Кант трябва

да видим дали той е способен да извърши онова, което се изисква, а именно да обхване предмета; трябва да знаем какво изменя той в предмета, за да не смесим тези изменения с определенията на самия предмет. Излиза така, че сякаш бихме могли да връхлетим върху истината с копия и върлини. Преди да познае истината, познанието не познава нищо истинно; с него се случва същото, както с евреите, сред които ходел духът. Да изследваме познавателната способност, това ще рече да я познаем. Следователно изискването е: трябва да познаем познавателната способност, преди да познаваме; това е същото, както ако искаме да плуваме, преди да сме влезли във водата. Изследването на познавателната способност само е познание, то не може да дойде до това, до което иска да дойде, понеже самото то е това — то не идва до себе си, понеже е при себе си.

Разглеждайки познанието по този начин, Кант прави голяма, важна крачка. Следователно тази критика на познанието засяга емпиричното познание на Лок, което заявява, че се основава върху опита и по-метафизическия начин на Волфовото и на немското философстване изобщо. В практическата област тогава е господствало така нареченото учение за щастието, моралът се е основавал върху влечения; понятието за човек и начинът, по който той трябва да реализира това понятие, се схващат като щастието, което човек получава от задоволяване на влеченията си. Кант посочва правилно, че това е хетерономия, а не автономия на разума, определение чрез природата, а по такъв начин — без свобода. Но понеже Кантовият принцип на разума, разбира се, е формален и неговите приемници, изхождайки от разума, не са могли да отидат по-нататък, а все пак моралът е трябвало да получи съдържание. Фриз и някои

други, отново са проповедници на учението за щастието, но, разбира се, гледат да не го наричат така. От една страна, виждаме здрав човешки разсъдък, опит, факти на съзнанието. Но, от друга страна, още е било в ход и волфовско метафизициране както например у Менделсон. Това метафизициране се е смятало за различно от чисто емпиричния подход; но главната му дейност се състояла в това, да постави в основата на мисловните определения, като например възможност, действителност, бог и т. н. Философията на Кант е насочена преди всичко против тези две течения. (Юм се обявява против всеобщността и необходимостта на въпросните определения, Якоби — против тяхната крайност, Кант — против тяхната обективност, макар че те са обективни в смисъл на общовалидност и необходимост.) Главното положение на тази философия е простото положение. Нейното изучаване се затруднява от широтата ѝ, от обстойността ѝ и от своеобразната терминология, в която е представена. Впрочем широтата има и предимство; едно и също нещо често се повтаря, така че читателят запомня главните положения и не може лесно да ги изпусне от очи. Ще приведа накратко главните моменти.

Първото, най-общото е това. Кант изхожда от Юм. Юм показва в противоположност на Лок, че необходимостта и всеобщността не се срещат във възприятието; Лок казва, че духът е *tabula rasa* и че ние ги получаваме чрез опита. Кант веднага по начало добавя, че във възприятието, а именно в самите външни неща няма необходимост и всеобщност, но че същевременно все пак има необходимост и всеобщност например в математиката и естествознанието. И тъй въпросът е: къде да ги намерим? Кант оставя настрана този факт, че ние искаме да намерим всеобщността и необходимостта, които съставляват само обективното като